

Ο Ήλιος της Αναρχίας ανέτειλε - Η "Επί τα Πρόσω" της Πάτρας - Β' Μέρος

Κατηγορία: "Ο Ήλιος της Αναρχίας ανέτειλε - Για μια ιστορία του αναρχικού κινήματος στον 'ελλαδικό' χώρο"

Γράφτηκε από τον/την Δημήτρης Τρωαδίτης

Τον Απρίλιο του 1896, ο Γιάννης Μαγκανάρας, άρχισε να κυκλοφορεί ως αναρχική την εφημερίδα «Επί τα Πρόσω» που την είχε αγοράσει το 1895 από τον Ευμορφόπουλο. Ο Γιάννης Μαγκανάρας ήταν ήδη αρκετά γνωστός στην πατραϊκή κοινωνία ως συντάκτης της εφημερίδας «Πελοπόννησος» και συνεργάτης διαφόρων άλλων εφημερίδων όπως «Μεταρρυθμιστής» και «Σοσιαλιστής», αλλά και ως άμεσα συμμετέχων στα λαϊκά κινήματα, οπότε η άμεση σύνδεση της «Επί τα Πρόσω» με πλατιά τμήματα του λαού της πόλης και των γύρω χωριών ήταν εξ αρχής δεδομένη.

Γύρω λοιπόν από την εφημερίδα αυτή συγκροτήθηκε μια καλά οργανωμένη αναρχική ομάδα. Οι βασικότεροι και γνωστότεροι συντελεστές της ομάδας αυτής ήσαν οι τυπογράφοι Γιάννης Μαγκανάρας και Παναγιώτης Κοτζιάς, ο ράφτης Δημήτρης Καραμπιλίας, ο ποιητής και λόγιος Παναγιώτης Τσεκούρας, ο δικηγόρος Βασίλης Θεοδωρίδης, ο Πάνος Μαχαιράς, ο Αντώνης Σούφας και ο Ευάγγελος Μαρκαντωνάτος. Ανταποκριτής από την Αθήνα ήταν ο Γ. Κατσιφούζος. 8

Συνεργάτες (επίσης από την Αθήνα) ήσαν οι φοιτητές Ιατρικής Δημήτρης Αρνέλλος (αδελφός του Ιωάννη) και Δημήτρης Μπαντούνας (ο οποίος ήταν από τον Πύργο Ηλείας) και άλλοι. Στις μεταφράσεις βοηθούσε ο δικηγόρος Βασίλης Καλλιοντζής, χωρίς να είναι μέλος της ομάδας. Προφανώς, στον ευρύτερο κύκλο της ομάδας κινούνταν και άλλοι αναρχικοί, όπως ο Σπύρος Λυναράς, ο οποίος καταγόταν από το χωριό Μαυροβούνι Γυθείου και εργαζόταν ως ξενοδόχος, δηλαδή δεν ήταν ιδιοκτήτης ξενοδοχείου, απλώς διαχειριζόταν ένα κτίριο στην Πάτρα του οποίου το ισόγειο λειτουργούσε ως καφενείο και ο πάνω όροφος ως ξενοδοχείο ή ως απλός χώρος ύπνου.

Να το κύριο άρθρο, στο πρώτο τεύχος της εφημερίδας γραμμένο από τον Γιάννη Μαγκανάρα:

«ΑΝΑΡΧΙΑ Τι ζητούμεν - Τι επιθυμούμεν - Τι θέλομεν - Τι επιδιώκομεν

Μη τρομάζετε προ της λέξεως. Διατί τρομάζετε; Γνωρίζετε τι ζητούμεν; Γνωρίζετε τι θέλομεν; Γνωρίζετε τι επιθυμούμεν; Γνωρίζετε τι επιδιώκομεν;

Ουχί. Λοιπόν διατί ο τρόμος αυτός;

"Όχι, αι ιδέαι μας δεν πρέπει να προξενώσι τρόμον. Αι ιδέαι ημών εισίν υψηλαί και ευγενείς, δι' ο μόνον υπό ευγενών καρδιών εννοούνται. Μόνον οι αμαθείς και οι στενοκέφαλοι, οι μη δυνάμενοι να ίδωσι πέραν της ρινός των και να εννοήσωσι τι εξερχόμενον των στενών ορίων τού εγκεφάλου των, δεν μας εννοούσιν.

Αυτοί μόνον.

Ναι! αι ιδέαι ημών εισίν υψηλαί και ευγενείς, το είπομεν και το επαναλαμβάνομεν, διότι θέλομεν τον άνθρωπον να ήναι οίος προώρισται να ήναι επί της Γής.

Τον θέλομεν κατά πάντα ελεύθερον.

Ελεύθερον και ουχί δούλον.

Ελεύθερον εις τας θελήσεις του.

Ελεύθερον ας τας σκέψεις του.

Ελεύθερον προς τούς ομοίους του.

Ελεύθερον εις την μάθησιν.

Ελεύθερον εις τον έρωτα.

Ελεύθερον των προλήψεων.

Ελεύθερον παντός ελαττώματος, πάθους, έξεως και κακίας, της αρπαγής, της κλοπής, της ασπλαχνίας, του ψεύδους, του φθόνου, της σκληρότητος, της αδικίας, της ανανδρίας, του φόνου, της φιλοχρηματίας, της υποκρισίας, του μίσους, κ.λ.

Τον θέλομεν ελεύθερον και ουχί δούλον του χρήματος.

Τον θέλομεν ίσον προς πάντα όμοιόν του.

Τον θέλομεν ίσον ενώπιων του ισχυρού.

Τον θέλομεν αδελφοποιημένον προς πάντα όμοιόν του.

Θέλομεν την γυναίκα ίσην τω ανδρί.

Ούτω θέλομεν τον άνθρωπον, και αυτό επιδιώκομεν.

Θέλομεν, προς τούτοις, την τέχνην μη υποτελή.

Θέλομεν ίνα η πρόοδος φθάση εις το ζενίθ.

Θέλομεν παύση η αθλιότης και η αμάθεια.

Θέλομεν να παύση η πορνεία.

Θέλομεν παύση η χύσις του αίματος.

Θέλομεν παύση της συνειδήσεως η εκφάυλισις.

Θέλομεν να μη υπάρχωσι κ ύ ρ ι ο ι να περιορίζωσι τας θελήσεις μας, τας σκέψεις μας.

Θέλομεν να καλλιεργώμεν και να πλουτίζωμεν διά νέων γνώσεων το πνεύμα μας, να αναπτύσσωμεν τας διανοητικάς μας δυνάμεις.

Θέλομεν να παύση η δια την αύριον μέριμνα.

Θέλομεν να παύση η εκμετάλλευσις.

Θέλομεν να καταργηθή η πτώχεια.

Θέλομεν ολοσχερή εξασφάλισιν των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Θέλομεν να ήμεθα, και μεθ' ήμών να ώσι πάντες, ευτυχείς.

Θέλομεν την ζωήν να ρέη ήσυχον, αμέριμνον και άφροντιν.

Θέλομεν κοινωνίαν βιούσαν εν αρμονία, αγάπη και άδελφότητι.

Ιδού τι ζητούμεν. Ιδού τι θέλομεν. Ιδού τι επιθυμούμεν. Ιδού τι επιδιώκομεν.

Τις, κατόπιν όλων τούτων των υψηλών και ευγενών ιδεών, θα τολμήση νά είπη ότι είμεθα οι μεγαλείτεροι και φοβερώτεροι κακούργοι του αιώνος μας;

Μας αποδίδουν την μομφήν ταύτην εκείνοι, εις τους οποίους εκατοντάκις καθ' εκάστην στιγμήν έπρεπεν ημείς να τοις την ρίπτωμεν κατά πρόσωπον. Εάν δε υπάρχωσιν άνθρωποι, οι οποίοι, αν και ασπάζονται τας ιδέας ημών, προβαίνουσιν απέλλιδες εις το έγκλημα, τούτο πρέπει ν' αποδοθή ουχί εις τας ιδέας ημών, αλλ' εις την παρούσαν κοινωνικήν διοργάνωσιν.

Ένοχος ηθικός των κακουργημάτων τούτων είναι η παρούσα πολιτεία, διότι δεν ηδυνήθη να καταστήση τον άνθρωπον, οίος προώρισται να ήναι επί της Γης.

Απελπισία, εκδίκησης.

Ίδού τι οδηγούσι τους ανθρώπους τούτους, ως και πάντα άλλον είτε μέγαν είτε κοινόν εγκληματίαν εις το έγκλημα. Αλλά η πολιτεία ηδυνήθη να εξαλείψη από τα μέλη της την απελπισίαν και την εκδίκησην, ως και τόσα άλλα κακά τα περικυκλούντα τον άνθρωπον και καταπνίγοντα παν ευγενές αίσθημα αυτού; Ουχί. Προς τι λοιπόν να κατηγορή ημάς και να μη αιτιάται εαυτήν;

Μη τρομάζετε λοιπόν προ της λέξεως αναρχία.

Γνωρίζετε ήδη τι θέλομεν. Γνωρίζετε ήδη τι ζητούμεν. Γνωρίζετε ήδη τι επιθυμούμεν. Γνωρίζετε ήδη τι επιδιώκομεν.

Όχι, αι ιδέαι μας δεν πρέπει να προξενώσι τρόμον. Αι ιδέαι ημών εισίν υψηλαί και ευγενείς δι' ό μόνον υπό ευγενών καρδιών εννοούνται. Μόνον οι αμαθείς και οι στενοκέφαλοι, οι μη δυνάμενοι να ίδωσι πέραν της ρινός των και να εννοήσωσί τι εξερχόμενον των στενών ορίων του εγκεφάλου των, δεν μας εννοούσιν. Αυτοί μόνον.

Στο πρώτο αυτό τεύχος δημοσιεύτηκαν και άλλα κείμενα, μικρά και κατανοητά, στα οποία ο συντάκτης (ή οι συντάκτες) ασχολούνται γενικά με την εκλαΐκευση των αναρχικών απόψεων της εποχής. Τα παραθέτουμε:

ΕΡΓΑΣΙΑ – ΠΡΟΟΔΟΣ

Προ αιώνος παρίσταται η ανθρωπότης μάρτυς έκθαμβος της προόδου. Ο πολιτισμός προυχώρησεν. Την πληθύν των δούλων διεδέχθησαν οι εργάται! Την δ' εργασίαν τούτων αι μηχαναί! Τα κτήνη αντικατέστησαν οι ατμόϊπποι, τους υδρομύλους και ανεμομύλους οι ατμόμυλοι, την σκαπάνην το ατμοκίνητον άροτρον.

Τα πάντα εντός ολίγου θέλουσι τελειοποιηθή δια των εφευρέσεων, τα πάντα θέλουσι ποιεί αι μηχαναί και οι εργάται; δια της εφευρέσεως των μηχανών κατέστησαν δούλοι αυτών. Σήμερον η ανθρωπότης ένεκα των εφευρέσεων δυστυχεί, πάσχει, στερείται, πένεται, ροκοφορεί διότι η εργασία ολίγον κατ' ολίγον – και εντός ολίγου ολοτελώς – εκλείπει, αφ' ού θέλουσι ποιεί ταύτην αι μηχαναί.

Πόσαι χείρες ένεκα των εφευρέσεων δεν μένουσιν ήδη αργαί; Εκεί όπου άλλοτε εχρειάζοντο 100 ή 200 χείρες δια τινα εργασίαν, σήμερον χρειάζονται τέσσαρες ή οκτώ!

Εκτός τούτου επειδή πολλάι χείρες μένουν άνευ εργασίας τα ημερομίσθια εξηυτελίσθησαν.

Δεν είμεθα λάτραι της λιθίνης εποχής, τουναντίον είμεθα λάτραι της προόδου, αλλά δεν δυνάμεθα να βλέπομεν ημάς (τους εργάτας) πεινώντες, ρακενδύτους, άνευ εργασίας. Αι εφευρέσεις εισί μεν ευεργετικάί, αλλά περισσότερον καταστρεπτικάί, εν όσω αύται ευρίσκονται εις χείρας ολίγων (εργοστασιαρχών).

Ναι μεν τους αντιγραφείς αντεκατέστησεν ο πιεστής, την σκαπάνην το ατμοκίνητον άροτρον, τους ανεμομύλους και υδρομύλους ο ατμόμυλος, αλλά πόσαι χιλιάδες εργατών στερούνται εργασίας, αφ' ου ποιούσι ταύτη αι μηχαναί, εν ολίγω χρόνω, ην άλλοτε χιλιάδες χειρών εποίουν;

Δεν λέγομεν ότι πρέπει η ανθρωπότης να παύση προοδεύουσα, αλλά πρέπει οι αληθείς παραγωγείς του πλούτου, οι εργάται, να εξασφαλίσωσι την δι' αύριον μέριμναν.

Δεν πρέπει τα δύο τρίτα της κοινωνίας να στερώνται χάριν της προόδου. Ο εργάτης δει να εξασφαλίση και κατοικίαν και ενδυμασίαν και τροφήν, εν μία λέξει την δι' αύριον μέριμναν, όπως ο πρόοδος του λοιπού μετράται ουχί καθ' ημέρας αλλά κατά λεπτά!

Εργάτα, στήθι προς στιγμήν

Ύψωσον εργάτα την κεφαλήν. Παύσον προς στιγμήν την κοπιωδεστάτην εργασίαν σου.

Αναπαύθητι ολίγας στιγμάς και ακροάσθητί μοι.

Εγεννήθης δια να εργάζησαι απαύστως;

Διατί εργάτα εξαντλείς τοσούτον τας δυνάμεις σου;

Διότι πεινάς; Διότι πεινούν τα τέκνα σου; Διότι γυμνητεύουν; Δυστυχή όσον περισσότερο και εάν εργασθής, και τας 24 έτι ώρας του ημερονυκτίου, ουδόλως τούτο θα μεταβάλη την οικτράν, οικτροτάτην θέσιν σου.

Διατί τούτο; Εζήτησες ποτέ να εύρης το αίτιον; Α! επέστησαν τέλος οι λόγοι μου την προσοχήν σου;

Δόξα εις την αλήθειαν. Μη εργάζου απαύστως εργάτα. Ο πολύς κόπος εξαντλεί πολλές δυνάμεις. Δυνάμεις τας οποίας δεν δύνασαι ν' αναπληρώσης δια της λιτωτάτης τροφής, δι' ης τρέφεσαι. Ποια είναι η τροφή σου;

Ολίγος υδρόβρεκτος άρτος μετ' ολίγου τυρού ή ελαίων, ως προσφάγιον.

Οπόσας θρεπτικές ουσίας εμπεριέχει η τροφή σου αυτή; Ολιγίστας. Προς τι λοιπόν να φθήρης ούτω ασυλλογίστως την υγείαν σου;

Δεν σκέπτεσαι εργάτα την δυστυχή συζυγόν σου;

Τα δύστυχα τέκνα σου; Εσκέφθης τι θα απογίνωσιν όταν η υπέρ τας δυνάμεις σου, η υπέρ την κράσιν σου κόπωσις θα σε ρίψη εις τον τάφον;

Άκουσον λοιπόν. Άκουσόν με όμως μετά προσοχής.

Η μεν σύζυγος σου θα πωλήση τας σάρκας της, αφ' ου επί πολλές ημέρας θα ζητήση εργασίαν και δεν θα εύρη, διά να ζήσωσιν αυτή και τα ορφανά!

Τα δε τέκνα σου θα επαιτήσωσι και θα τρέχωσι νηστικά επί πολλές ημέρας τας οδούς μόλις δυνάμενα να σύρωσι τα ισχνά και λιπόσαρκα μέλη των.

Θα υποστώσι περιφρονήσεις παρ' εκείνων, δι' ους εργάζεσαι την σήμερον συ και χάριν των οποίων θα κατέλθης προώρως εις τον τάφον.

Ταύτα εισίν αναπόφευκτα.

Τα εσκέφθης εργάτα; Ουχί δυστυχή, διότι, ναι, το γνωρίζω καλώς, η περί την αύριον μέριμνα δεν σοι επέτρεψε και δεν σοι άφηκε στιγμήν να σκεφθής.

Τα έμαθες ήδη. Παύσον λοιπόν να κοπιάζης απαύστως.

Αναπαύθητι και ολίγον. Παύσον να βαίνης προς τον τάφον.

Συλλογίσθητι την δυστυχή σύζυγόν σου και τα αθώα τέκνα σου. Περιορίσον τας ώρας της εργασίας σου.

Δύνασαι να το κατορθώσης.

Αρκεί εργάτα να το θελήσης.

ΕΡΓΑΣΙΑ – ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

Εν τω μικρῷ τούτῳ μορίῳ του σύμπαντος ὅπερ Γην καλοῦσιν υπάρχουσιν δύο υπάρξεις, αἰτίνες – αν και τη αὐτῆς φύσεως – εἰσὶν ἀντίθετοι εἰς τὰς πράξεις των, εἰς τὰς συνηθείας των! Τῆς μὲν πρώτης τὰ μέλη ρακένδυτα διατρέχουσι τὰς οδοὺς, τρώγουσι δὲ σωληκόβρωτον ἄρτον και τυρόν μόνον και μόνο δια να ζῶσι, γυμνόποδα και εἰς καλύβας ἢ κάλλιον εἰπεῖν εἰς τρώγλας κατοικοῦντα. Τῆς δὲ δευτέρας τὰ μέλη καλοενδεδυμένα διατρέχουσι τὰς οδοὺς εφ’ ἀμάξης, τρώγουσι προ μεγαλοπρεπῶν τραπεζῶν ποικιλίαν ευγεύστων ἐδεσμάτων και κατοικοῦσιν εἰς μέγαρα ἢ ἐπαύλεις! Αἱ δύο αὐταὶ υπάρξεις εἰσὶν ὁ ἐργάτης και ὁ πλούσιος.

Και ὁ μὲν ἐργάτης ἐργάζεται, μοχθεῖ, κοπιάζει, στερεῖται, ὁ δὲ πλούσιος ἀπολαμβάνει τὴν κόπῳν του ἐργάτου, θησαυρίζει, πλουτεῖ ζῶν ἐν μαλθακότητι και ἀκηδεῖα. Αἱ δύο αὐταὶ, λέγω, υπάρξεις ἀντιθέτως ὀδεύουσαι καθιστῶσι τὸν μὲν ἐργάτην ἡμέρα τη ἡμέρα πτωχότερον, τὸν δὲ πλούσιον ἐτι πλουσιώτερον...

Εἶπον ἀνωτέρῳ μέγαρον και καλύβη. Ὅποια διαφορά μεταξύ τῶν δύο τούτων κατοικιῶν. Του μὲν μεγάρου καλύπτονται οἱ τοῖχοι ἐκ διαφόρων πολυτίμων παραπετασμάτων, ἐμποδίζοντα τὴν υγρασίαν τῆς δὲ καλύβης, οἱ τοῖχοι καλύπτονται ὑπὸ φωλεῶν νημάτων ἀραχνῶν!

Κλίνη ἀναπαυτική, κλίνη συνισταμένη ἐκ δυο στρωμάτων, πλήρων πτίλων, με μαλακά συνδόνια εἶνε ἐστημένη εἰς μίαν γωνίαν του μεγάρου, ἐν ᾧ στρώμνη πλήρης ἀχύρων, συσσωρευμένη εἰς μίαν γωνίαν τῆς καλύβης χρησιμεύει ὡς κλίνη εἰς τὸν κατάκοπον ἐκ τῆς ἐργασίας ἐργάτην! Παχὺς και πολύτιμος περισκός τάπης εἶνε ἐστρωμένος κατὰ μήκος του κοιτώνος του μεγάρου! Ἐν ᾧ τὸ χῶμα ἢ τὸ σκληκόβρωτον πάτωμα τῆς καλύβης χρησιμεύει τῶν ἐργάτη ὡς τάπης.

Καθέδραι τελευταίῳ ἐκ Παρισίων ἀφιχθεῖσαι εὐρίσκοντι ἐν τοῖς δωματίοις του μεγάρου, ἐν ᾧ εἰς τὴν καλύβην εὐρίσκει τὶς σταμνίον ἢ καθέδραν τῆς ὁποίας τὰ ξύλα μόλις συγκρατοῦνται! Κρυστάλλινος καθρέπτης, πολυτελής, κρέμαται ἀπὸ του τοῖχου ἐν τῷ μεγάρῳ ἐκεῖνῳ, ἐν ᾧ ὁ ἐργάτης ἀντὶ κρυσταλλίνου καθρέπτου, ἔχει τεμάχιον ὑάλου ἐχρισμένον δι’ ὑδραργύρου! Δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα ἐλλείψει χώρου μακρηγοροῦντες τελείως ν’ ἀπεικονίσωμεν και τῶν μεγάρων τὸ πολυδάπανον μεγαλείον, και τῆς καλύβης οὐχὶ μόνο τὴν ἀπέριττον λιτότητα, ἀλλὰ και τὴν οἰκτρὰν τῆς ἀνεχεῖας κατάστασιν. Και τι δὲν παράγει και τίνοσ δὲν στερεῖται ὁ ἀληθῆς οὔτος παραγωγός του πλούτου; Πάντων!... Οὔτος παράγει παν ἐν τῇ κοινῳνίᾳ ὠφέλιμον, οὔτος σπείρει, φυτεύει, ποτίζει κ.λ., οὔτος μεταβάλλει τοὺς χέρσους λοφίσκους εἰς πλουσίους ἀμπελώνας, οὔτος μεταβάλλει τὸν βάλτον τὸν μολυσματώδη εἰς τερπνόν λειβάδιον, οὔτος ἐξάγει ἐκ τῶν κόλπων τῆ γῆς τὸν χρυσόν, οὔτος μετακινεῖ ὄρη και μεταβάλλει τὴν θάλασσαν εἰς ξηράν. Πάντα ταῦτα παραγόμενα δια του κόπου του ἐργάτου ἀπολαμβάνουσιν δρασ ἐπιτηδείων, ἐχόντων αὐτὸν ὑπὸ τὰς ἀλύσσεις τῆς δουλείας, τῆς ἀμαθείας, τῶν προλήψεων, ἐν ᾧ αὐτός παντελῶς σχεδόν στερεῖται τούτων!

ΑΝΤΙ ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΟΣ

ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΑΣ

Ὁ ἥρωσ μου, φίλε ἀναγνώστα, ἔχει τι τὸ ἐλκυστικόν, κατῶρθωσε δια τῆς ιδιότητός του ταύτης να γνωρίση και να σύρη κατὰ τὰς θελήσεις του ἀπασαν τὴν ἀνθρωπότητα! γνωστότατος εἰς πάντα, ἀπὸ του αυτοκράτορος μέχρι και αὐτοῦ του ἀχθοφόρου, συναναστρέφεται τοὺς πάντας, και εἶναι ἀγαπητότατος εἰς πάντας, κυριαρχεῖ ἐπὶ πάντων, ἔχει μυστηριώδη και ἀνεξάντλητον δύναμιν εφ’ ὄλων, καθιστὰ πάντας νευρόσπαστα τῆς θελήσεώς του. Ἡ γέννησίς του κρύπτεται ὑπὸ μυστηρίου ὡς και ὁ τόπος τῆς γεννήσεώς του! Βουτημένος μέχρι λαιμοῦ εἰς τὸ ἐγκλημα, εἰς τὴν ἀτιμίαν, εἰς τὴν ἀδικίαν, εἰς τὴν ἀρπαγῆν, νομίζεται ευγενῆς, ἀριστοκράτης, φιλέσπαγχνος, φιλελεήμων! Παίζει με τὴν τύχην ἐκάστου ἀτόμου, ἀνυψεῖ τὸν μὲν και τὸν ἀναγκάζει, τῶν ὠθει, να πράξη τὰ βδελυρότερα τῶν ἐγκλημάτων, τὰς φοβεροτέρας τῶν ἀδικιῶν, τὸν καθιστὰ ἐγκληματίαν εἰς βάρος του δὲ, ὅπως κορέση

τας απανθρωποτέρας και φοβερωτέρας, τας αισχροτέρας και παραλογοτέρας των ορέξεών του, του εγώ του. Χαίρεται ίνα βλέπη αυτόν ήρωα τοσοῦτων εγκλημάτων, τους δε φίλους αυτού νευρόσπαστα τη θελήσεώς του. Θέλει να βλέπη αφ' ενός τον άνθρωπον θνήσκοντα της πείνης, κοπιόντα καθ' όλην την ημέραν και στερούμενον των κόπων του, θέλει ν' ακούη την φωνήν των ψυχορραγούντων εκ της πείνης ορφανών. Θέλει αφ' ετέρου να βλέπη τον άνθρωπον διασκεδάζοντα, οργιάζοντα, γελώντα, απολαμβάνοντα παν αγαθόν, θέλει να τον βλέπη εκνευρισμένον εκ της αναπαύσεως και μαλθακότητος, αυτός δε καθήμενος επί των χρυσοῦφάντων και αδαμαντοποικίλων θρόνων των μαρμαρίνων ανακτόρων του γελά σαρδόνιον γέλωτα προ του τοιούτου θεάματος, τού ευφρένοντος αυτόν.

Ο μυστηριώδης ούτος εγκληματίας μένει άγνωστος εις πάντας, πάς τις δέχεται τα άόρατα κτυπήματά του και νομίζει αίτιον τον πλησίον του, τον συνεργάτην του, τον γείτωνά του, τον φίλον του, τον οικείον του, διότι ο αίτιος μένει κεκρυμένος όπισθεν της χρυσής αυτού προσωπίδος και της ιδιότητος να ελκύη και να νομίζεται ευγενής, φιλεύσπλαγχνος, φιλελεήμων, σωτήρ!!!...

- Τις άρα είναι ο μυστηριώδης ούτος εγκληματίας;

- Ζητήσατε και θα τον εύρητε εν τη λεγομένη πλουτοκρατία.

- Είναι το χρήμα!!

Στο ίδιο τεύχος δημοσιεύονται και αποφθέγματα, όχι μόνο αναρχικών στοχαστών αλλά και διαφόρων άλλων διανοούμενων:

Ίνα γίνης πλούσιος, πρέπει να γίνωσι άλλοι πτωχοί.

Πλ. Δρακούλης

Αι αναρχικάί ιδέαι περικλείουσιν εν εαυταίς την δόξαν του Κόσμου.

Δια να τελειοποιηθή η κοινωνία ανάγκη έκαστος να έχη αρκούντα και ουδείς πολλά.

Ρουσσώ

Οι έχοντες χρήματα υπακούουσιν εις αυτά και όχι ως πιστεύεται ότι τα χρήματα υπακούουσιν εις τους έχοντας αυτά. Η αμάθεια των πολλών είνε το θεμέλιον εφ' ού κτίζει τα ανάκτορά του ο Δεσποτισμός. Όπου ο λαός είναι απαθής εκεί αι κυβερνήσεις είναι διεφθαρμένα. Η κοινωνία είναι μέγα σώμα, ού πάντα τα μέλη δέον να ώσιν ηνωμένα δια στενής αλληλοβοηθείας.

Βάγκνερ

Το παρελθόν είνε ο λύχνος ο φωτίζον το μέλλον. Η ζωή είναι άνθος βλαστάνον παρά τω πλουσίω ως και παρά τω πτωχώ. Ο μεν πλούσιος το ποτίζει με σαμπάνια, ο δε πτωχός με δακρυα.

Επίσης, δίνονται πληροφορίες για τη δράση άλλων αναρχικών ανά την ελλαδική επικράτεια:

ΑΝΑ ΤΗΝ ΓΗΝ

Ελλάς.- Αι ιδέαι ημών διαδίδονται αθορύβως εις πάσας τας πόλεις και κωμοπόλεις της μικράς ταύτης γωνίας της Γης. Εν Αθήναις οι σύντροφοι ημών εργάζονται απαύστως είτε εν συνενοήσει, είτε ιδία έκαστος. Υπάρχει προς τούτοις εις αυτάς και σοσιαλιστικός σύλλογος «Κόσμος», όστις επιδιώκει νέαν κοινωνίαν κ.λ. Εν Πάτραις δε εδρεύει και έτερος σοσιαλ. Σύλλογος «Σοσιαλιστική αδελφότης»

επιδιώκων και ούτος τον αυτόν σκοπόν οίον κι ο «Κόσμος». Τινά των μελών αυτού εισίν εκ των ημετέρων συντρόφων.

Και, τέλος, μικρές ειδήσεις, οι οποίες, όμως, περιείχαν έντονο το στοιχείο της κοινωνικής σάτιρας:

ΠΟΛΛΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑ

- Αι γυναίκαί που καθαρίζουν τα κουρέα από τα οποία κατασκευάζεται ο χάρτης λαμβάνουσιν εν Παρισίοις ημερομίσθιον 15-20 λεπτά!

- Ο κύριος Συγγρός απέστειλε εις το γραφείον μας ταχυδρομικώς γραμμάτειον δύο χιλιάδων πεντακοσίων τεσσάρων δραχμών, υπέρ της εφημερίδος μας.

- Αι εργάτιδες ράπτριαι εν Γερμανία λαμβάνουσιν ημερομίσθιον καθ' εβδομάδα 10-1 δραχμάς. Δηλαδή 1 δρχ. και 67 λεπτ. – 2 δραχ. Την ημέραν. Εργάζονται δε 18 ώρας καθ' ημερονύκτιον.

- Τα μέλη του εν Αθήναις σοσιαλιστικού σωματείου ο «Κόσμος» μας εβεβαίωσαν ότι ο κύριος Βακαλόπουλος τοις παρεχώρησε δωρεάν διά συμβολαίου έν των ευρυχωροτέρων των επ' ενοικείω δωματείων της επί της οδού Αριστείδου ευρισκομένης οικίας του, ως αίθουσαν προς ανάπτυξιν των ιδεών των.

- Αν και το εμάθαμεν από λίαν αξιόπιστον πηγήν, εκ Πατρών, ούχ' ήττον ημίς διστάζομεν να το πιστεύσωμεν, ότι δηλ. οι κύριοι Φραγκόπουλος και Κόλλας απεφάσισαν να διαμειράσωσι τας περιουσίας των εις τους πτωχούς και να εργασθώσιν ως εργάται! Ο πρώτος μάλιστα έσπευσε να εγγραφή και μέλος εις την αυτόθι εδρεύουσαν «Σοσιαλιστικήν Αδελφότητα», ο δ' έτερος το έχει ακόμη υπό σκέψιν. Πότε όμως θα προβώσιν εις το διάβημα τούτο δεν γνωρίζομεν ακριβώς, το πρόσωπον το οποίον μάς έδωκε την πληροφορεία ταύτην μάς είπεν ότι θα πράξωσι τούτο προσεχώς. Επίσης δεν είναι γνωστόν ποίαν θέλουσι εκλέξει εργασίαν.

Στο 20ό τεύχος της εφημερίδας, που κυκλοφόρησε στις 7 Απρίλη 1896, διαβάζουμε:

Ο ΗΛΙΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΡΧΙΑΣ ΑΝΕΤΕΙΛΕ

Δυστυχή εργάτα, έως πότε θέλεις ανέχεσαι την επικρατούσαν άτιμον κατάστασιν;

Έως πότε θα κύπτης τον αυχένα υπό τον ζυγόν της εκμεταλλεύσεως;

Έως πότε, δυστυχή εργάτα, θα εργάζησαι συ και άλλοι θ' απολαμβάνωσι των κόπων σου;

Έως πότε θα σε παρακολουθή, από της στιγμής καθ' ήν ήλθες εις την ζωήν μέχρι της στιγμής καθ' ήν απέρχεσαι ταύτης, η αθλιότης και η πενία;

Έως πότε, δυστυχή και ταλαίπωρε, τον βίον σου θα διάγης εν στερήσεσι και βασάνοις;

Έως πότε θα υποφέρης τας καταδυναστεύσεις και εκμεταλλεύσεις των παχυδέρμων;

Έως πότε θα εργάζησαι απαύστως καθ' όλην την ημέραν και μέρος της νυκτός και θα στερήσαι όλων, συ ο αληθής παραγωγός πάντων των πραγμάτων;

Έως πότε θα υποφέρης να εκμυζάσαι, να τυραννήσαι, να εκδάρησαι δια πολυποικίλων και πολλαπλών τρόπων παρά των επιτηδείων;

Έως πότε θα υπομένης να αδικήσαι, να ληστεύησαι, να κλέπτησαι;

Έως πότε θα κυλίεσαι εις τας προλήψεις και την αμάθειαν;

Εργάτα.

Είναι καιρός πλέον να μεταβάλης την οικτράν αυτήν κατάστασίν σου.

Είναι καιρός ν' απολαύσης και συ τους κόπους σου.

Είναι καιρός, το καχεκτικόν εκ της πείνης και των στερήσεων σώμα σου, να καταστή κανονικόν και ευθύγραμμον.

Είναι πλέον καιρός να παύση η αηδής αυτή κωμωδία.

Είναι καιρός πλέον να λάβης την ελευθερίαν σου.

Είναι καιρός να παύση αυτή η αθλία κατάστασις.

Τι κάθεσαι;

Είναι καιρός πλέον.

Εργάτα.

Είναι ήδη η ώρα καθ' ήν πρέπει να ηχήση ο κώδων της Ελευθερίας, της Ισότητος, της Αγάπης.

Είναι ήδη η ώρα κατά την οποίαν πρέπει να δοθή το σύνθημα της ριζικής μεταβολής τη υφισταμένης καταστάσεώς σου.

Εργατα. 1δε.

Ο ήλιος της αναρχίας ανέτειλε.

Ο ήλιος της Αληθείας, της Επιστήμης, της Δικαιοσύνης.

Ο ήλιος της Αδελφοποιήσεως των λαών.

Ο ήλιος της Ειρήνης, τη Χαράς, της Ευδαιμονίας.

Εργάτα.

Είναι καιρός πλέον.

Τι προσμένεις;

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΛΟΥΣΙΟΥΣ

Από ημέρας εις ημέραν η αθλιότης και η πενία, η διαφθορά και η δυστυχία, η κακοδαιμονία και η κακία επικινδύνως επιτείνονται.

Η κατάσταση της εργατικής τάξεως βαίνει γιγαντιαίως επί τα χείρω, δεινουμενη.

Η ανιστότης, η επικρατούσα εν τη παρούση κοινωνία, αυξάνει καταπληκτικώς.

Η απελπισία και η απογοήτευσις των εργατικών τάξεων αυξάνει.

Δεν σας προξενεί τρόμον, ως πλούσιοι, η επικρατούσα αυτή κατάσταση;

Δεν σας φοβίζει το πλήθος των καθ' εκάστην αυξανόντων πενομένων;

Δεν σας τρομάζουν οι γογκισμοί των θυμάτων σας;

Δεν σας φοβίζει το μέγα τούτο χάσμα το οποίον υπάρχει μεταξύ υμών και των εργατών, και όπερ από ημέρας εις ημέραν αυξάνεται;

Δεν σας προξενεί τρόμον ο επερχόμενος κίνδυνος;

Δεν φοβείσθε μη οι δυστυχείς ούτοι, οι νυν μετά τσαύτης καρτερίας και υπομονής υποφέροντες την δυστυχίαν, την αθλιότητα, την πενίαν, τας καταπιέσεις σας, εν εσχάτη απελπισία και αποφάσει συσσωματούμενοι τιμωρήσωσι φοβερώς και σκληρώς τους αιτίους της αθλίας καταστάσεώς των; Και είναι φοβερά η οργή του λαού όστις επί πολύ υπομείνας απεφάσισε να τιμωρήση.

Τα πράγματα δεικνύουσιν ότι η ημέρα αύτη δεν είναι πολύ μακράν.

Ο κίνδυνος πλησιάζει.

Δεν τον βλέπετε επερχόμενον;

Μήπως η λάμψις και η δίψα του χρυσίου τυφλώνει τοσούτον την όρασίν σας ώστε να μη βλέπητε τον κίνδυνον επικείμενον;

Μήπως ο μαγευτικός ήχος του χρυσίου σας κατέστησε τοσούτον κωφούς και δεν ακούετε τον επικρατούντα εις τας λαϊκάς τάξεις αναβρασμόν;

Στήτε.

Η πλησιάζουσα καταιγίς θα εκσπάση.

Θα εκσπάση κατά της κεφαλής σας.

Μη εξωθείτε επί πλέον τη φρικώδη ταύτην κατάστασιν.

Μη.

Αλλ' έλθετε. Ημείς, οίτινες τσαύτα υφιστάμεθα και υποφέρομεν, ημείς οι οποίοι θεωρούμεν πάντα αδιακρίτως άνθρωπον αδελφόν μας, σας τείνομεν αδελφικώς την χείρα.

Έλθετε να ενωθήτε μεθ' ημών όπως εν ομονοία και εκ συμφώνου μεταβάλωμεν άρδην την παραλελυμένην και σαπράν κοινωνίαν της σήμερον, την καταρρέουσαν εκ τη ακολασίας και ανηθικότητος.

Έλθετε ίνα εκ συμφώνου ιδρύσωμεν νέαν κοινωνίαν στηριζομένην επί βάσεων στερεών και ακλονήτων, κοινωνίαν η οποία να ζη εν ευτυχία και ευδαιμονία, εν αρμονία και αγάπη, εν ελευθερία και αδελφότητι.

ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΣΣΑΣ

Προς υμάς, προσφιλείς διδασκάλισσα, απευθύνομαι. Προς υμάς, απευθύνομαι, τα θύματα της σημερινής ανισότητος, τα έρμαια των ιδιοτροπιών της πολιτικής. Προς υμάς, αίτινες δεν γνωρίζετε εάν

έχετε την αύριον εξησφαλισμένην. Προς υμάς, αίτινες γνωρίζετε και εννοείτε και αισθάνεσθε καλλίτερον παντός άλλου την κυριαρχούσαν εν τη σημερινή κοινωνία παραλυσίαν και ανισότητα, τ' αποτελέσματα της οποίας σεις πολύ περισσότερον των άλλων υφίστασθε.

Απευθύνομαι προς υμάς, διότι δύνασθε τα μέγιστα να συντελέσητε, εις τον μέγαν και ευγενή σκοπόν της ανυψώσεως της θέσεως της γυναικός εις την εμπρέπουσαν αυτή περιωπήν.

Προς υμάς τας πνευματικάς τροφούς, απευθύνομαι, των αθώων και αγνών εκείνων πλασμάτων άτινα κόραι καλούνται, των οποίων η καρδιά δεν εσκληράνθη εισέτι εκ των πικριών και των απογοητεύσεων εξ ών πληρούται ο βίος την σήμερον εν τη αισχρά και ανηθίκω, βαναύσω και βαρβάρω, κτηνώδει και αλόγω κοινωνία εν ή ζώμεν.

Προς υμάς, απευθύνομαι, αι οποίαι είσθε αι καθοδηγήτριαι των πρώτων βημάτων των πλασμάτων τούτων, της νέας γεννεάς, εν τη κοινωνία.

Ναι, εις υμάς έγκειται να κατορθώσητε τον μέγαν τούτον σκοπόν.

Και θα το κατορθώσηται τότε, οπτόταν δίδητε τροφήν πνευματικήν εις τα αθώα ταύτα πλάσματα, υγεία και άδολον.

Διδάξατε αυτά ότι παντός άλλου περισσότερον εν τη παρούση κοινωνία αδικείται η γυνή.

Ότι ο προορισμός της γυναικός εν τω κόσμω δεν είναι να γίνηται κτήμα και δούλη του ανδρός.

Ότι η γυνή πρέπει να ίσταται ίση και ελευθέρα έναντι του ανδρός, υπό ουδεμίαν κυριαρχίαν και κυριότητα.

Ότι η γυνή πρέπει να ήναι κυρία της τύχης της.

Ότι εν τη εκλογή του συντρόφου της η γυνή πρέπει να ήναι ελευθέρα.

Ότι η κοινωνία πρέπει να παρέχη εις την γυναίκα και ις τον άδρα τα μέσα να καταρτίζωσιν οικογένειαν εν αρμονία, ευτυχία και αγάπη βιούσαν. Και ότι δια να κατορθώση η κοινωνία το τοιούτον απαιτείται να εξασφαλίση την υλικήν των μελών της ύπαρξιν.

Ότι η γυνή δεν πρέπει να πωλήται ασυνειδήτως υπό το πρόσχημα του γάμου.

Ότι ο γάμος σήμερον απώλεσε την ανθρωπίνην αξίαν του, διότι δεν είναι νόμιμος και γνήσιος, αλλ' αναγκαστικός, ως εκ της επικρατούσης, εν τη παρούσα κοινωνία, οικονομικής ανισότητος.

Ότι δεν πρέπει να περιορίζηται η κλίσις της γυναικός προς παν επάγγελμα και πάσαν τέχνην και επιστήμην.

Ότι η γυνή είναι θύμα της σημερινής κοινωνικής παραλυσίας.

Ότι, τέλος, η γυνή πρέπει να συμμετάσχη και ν' αγωνισθή μεθ' ημών εν τω ευγενί αγώνι, εις όν υπερμαχόμεθα, διότι πρόκειται περί της ελευθερίας της, περί της απολυτρώσεώς της.

Ζυμώσατε τον εγκέφαλον των πλασμάτων τους των μετά των ιδεών τυ νωτέρου πνεύματος, όπως γνωρίσωσι τις ο προορισμός και η θέσις της γυναικός εν τη κοινωνία, νυν ότε η καρδιά των είναι τρυφερά κι αγνή και οι λόγοι σας θα εύρωσιν ηχώ, ο δ' εγκέφαλό των είναι ευμάλακτος, μη αποσκληρανθείς εισέτι εκ των προλήψεων και των εσκωριασμένων ιδεών, μεθ' ών η κοινωνία την

σήμερον πληροί τας νεαρὰς ταύτας κεφαλὰς, και μη απολέσας εισέτι την δύναμιν του ορθῶς σκέπτεθαι εκ των φροντίδων του βίου.

Στο ίδιο φύλλο συνεχίζονται τα αποφθέγματα:

Τα εγκλήματα και η εξαχρείωσις του λαού οφείλονται εις την ανισότητα της κυκλοφορίας του πλούτου. Πενία, αμάθεια και αθλιότης παρήγαγον τας ούτωσι καλουμένας εγκληματικές τάξεις δηλαδή τα θύματα της ανισότητος.

Πλ. Δρακούλης

Μόνο δια της μεταβολής των οικονομικών όρων θ' ανυψωθή η θέσις της γυναικός εις την εμπρέπουσαν περιωπήν αυτής, διότι εις πάσαν γυναίκα θα εξασφαλισθή η δύναμις του πορίζεσθαι ανεξαρτήτως άφθονα τα μέσα του βίου της, ίνα βιεί όν τρόπον βούλεται.

Πλ. Δρακούλης

Εν τη νυν πολιτεία ουδέποτε ο άνθρωπος θα δυνηθή να καταστή οικονομικώς ανεξάρτητος κάιτοι όλας τας ημέρας του βίου του δαπανά προς εύρεσιν του άρτου.

Γ. Δημόπουλος

Ο προορισμός ημών δεν είναι να μεταρρυθμίσωμεν το παρόν, αλλά να ανατρέψωμεν αυτό εκ βάθρων ιδρύοντες την κοινωνίαν επί βάσεων τοιούτων ώστε να παρέχηται εγγύησις περί της αδόλου ευτυχίας του ανθρώπου.

«Μεταρρυθμιστής»

Προς εκπλήρωσιν του προορισμού αυτού ο άνθρωπος οφείλει να καταστήση εαυτόν τέλειον αφομοιών εν αυτώ παν καλόν και αοβάλλων εξ εαυτού παν κακόν.

Γ. Δημόπουλος

Εν τούτω τω κόσμω δύο λέξεις υπάρχουσιν, εμόν και σον. Εάν ήτο δυνατόν να καταργήσωμεν τας δύο αυτάς λέξεις, η ειρήνη και η ομόνοια ήθελον βασιλεύση επί της γης. Πάντες θα είμεθα ελεύθεροι. Κανείς δούλος ή δουλοπάροικος, είτε ανήρ είτε γυνή. Ο σίτος και ο οίνος κοινά ήθελον είναι.

Ιάκωβος Βαν Μέρανλ

Ένεκα της επικρατούσης σήμερον παραλυσίας εις τας οικονομικές σχέσεις, ο θεσμός του γάμου σήμερον είναι απλή εμπορική συναλλαγή κανονιζομένη κατά τον νόμον της ζητήσεως και της προσφοράς. Όλοι βλέπομεν πόσον δυσάρεστος είναι η θέσις αγάμου γυναικός μη εχούσης χρήματα. Το νέον κοινωνικόν καθεστώς θα εξαγάγη της θέσεως ταύτης την γυναίκα διότι θα παρέχη εις πάντα νέον και εις πάσαν νέαν τα μέσα όπως σχηματίζουν ευτυχή οικογένειαν. Ούτω οι γάμοι θα γίνωνται λόγω συμπαθείας και ουχί λόγω εμπορείας.

Πλ. Δρακούλης

Όπως και τα άρθρα γνώμης:

ΔΙΑΤΙ;

Ο άνθρωπος ερχόμενος επί της Γη ουδέν μεθ' αυτού φέρει, απερχόμενος δε ουδέν λαμβάνει.

Ερχόμενος ο άνθρωπος επί της Γης έχει προορισμόν να διέλθῃ τον βίον του ως άνθρωπος, ως ὄν λογικόν και ουχί ως κτήνος.

Ο άνθρωπος ερχόμενος επί του πλανήτη μας έχει τα αυτά δικαιώματα τα οποία έχει και πας ἄλλος ὁμοίός του.

Επί της Γης ο άνθρωπος ερχόμενος έχει προορισμόν ν' αναπτύξῃ τας διανοητικὰς του δυνάμεις δια να καταστή αντάξιός του ονόματος ὃ φέρει, δηλαδή ὄντος λογικού.

Αλλά διατί ο άνθρωπος ἐξέκλινε του προορισμοῦ του;

Διατί ἡ ἀνισότης αὐτὴ μεταξύ των ἀνθρώπων;

Διατί ἡ διαίρεσις αὐτὴ του ἀνθρωπίνου γένους εἰς πλουσίους και πτωχοὺς, εἰς πολυμαθεῖς και ἀμαθεῖς;

Διατί ἡ μεταβολὴ αὐτὴ του ἀνθρώπου ἀπὸ λογικοῦ ὄντος εἰς κτήνος; (Διότι κτήνος καθίσταται ἐκ τῆς τρυφηλότητος και ἀκολασίας και ὁ πλούσιος κτήνος καθίσταται ἐκ τῆς ὑπερανθρώπου κοπώσεως και τῆς κακοσυντηρήσεως και ὁ ἐργάτης).

Διατί ἡ κατάστασις αὐτὴ;

Διατί;

Διότι κυριαρχεῖ ἐπὶ του ἀνθρωπίνου γένους ἡ βρβαρότης και ἡ κτηνωδία.

Διότι βασιλεύει τὸ ἐμὸν και τὸ σὸν.

Διότι ἐπιβάλλεται ἡ δύναμις του ἰσχυροτέρου.

Διότι ἐπικρατεῖ ἀμάθεια και τύφλωσις.

Διότι βασιλεύει ἡ ἀδικία και ἀσυνειδησία.

Αλλὰ πλησιάζει ἡ ὥρα, καθ' ἣν μέλλει να δοθῇ τὸ σημεῖον τῆς γενικῆς μεταβολῆς τῆς ἀλοκότου αὐτῆς καταστάσεως.

Δεν εἶναι μακρὰν ἡ ὥρα αὐτὴ.

Δεν βλέπετε πῶς σύεται ἐκ του σφοδροῦ τῆς ἀναρχίας ἀνέμου τὸ σαθρόν σημερινόν κοινωνικόν οἰκοδόμημα;

Ἐνὼ ἔχουν στραμμένα τὰ βλέμματα και στὴ λογοτεχνία:

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΒΑΡΒΑΤΗ

ΕΡΓΑΤΗΣ

Τῷ ἀγαπητῷ μοι Ι.Μ. Μαγκανάρα

φροντίζω για να βρω δουλειά, παρακαλώ τον ένα

του λέγ' αφέντη πάρε με να εργασθώ κι εμένα,

να σκάψω για 'λίγο ψωμί, να θρέψω τα παιδιά μου
να σου δουλέψω και εγώ μ' αυτόν τον ιδρωτά μου.
Με την αξίνη τη βαρειά σε κουρασμένο ώμο
Γυρίζω για να βρω δουλειά σ' ένα σ' άλλο δρόμο.
Όλοι μου λέγουν: έχουμε εργάτας σταις δουλειáis μας
περίσσιους, τους αναπληρούν τώρα αι μηχαναίς μας.
Αν δε κανένας σε δουλειά με πάρη από λύπη,
το 'μεροδούλι δεν αρκεί και το ψωμί μου λείπει.
Σε παγωμένο έδαφο, σε κρύα ατμοσφαίρα
για το ψωμί μου μοναχά εργάζομ' όλη 'μέρα!
σκάπτω τα έγκατα τη γης, στα μεταλλορυχεία
και ζωντανό με θάπτουσι τα χώματα τα κρύα.
Ο ήλιος του καλοκαιριού μου λυώνει το κορμί μου
'σαν το κερί, μαρτύριο είν' όλη η ζωή μου.
Σεις που κοιμάσθε ήσυχοι σε πλούσιο κρεββάτι
Που βλέπετ' όνειρα χρυσά, όταν σφαλάτε μάτι
όπου ξυπνάτε την αυγή με χείλι γελασμένο
'ρωτήσατε και τον πτωχόν εργάτην τον καημένο,
πόσα τον δέρνουν βάσανα, πόσον ιδρώτα χύνει
για ν' αποκτήση το ψωμί, που πλούσιος το δίνει
'σαν να το βγάξη απ' την καρδιά, με γυγαιτό με πόνο
κι αγανακτεί πώς δούλεψα δώδεμα ώραις μόνο!

Οι αναρχικοί της "Επί τα Πρόσω" ήσαν ενήμεροι και παρακολουθούσαν τη διεθνή εργατική, σοσιαλιστική και αναρχική κίνηση. Παρατίθεται εδώ το κείμενο με τον τίτλο "Αναρχικοί – Σοσιαλισταί" το οποίο δημοσιεύτηκε ως κύριο άρθρο στο τεύχος (30) 17, 21 Ιουλίου 1904 (1896) της εφημερίδας "Επί τα Πρόσω". Το κείμενο αυτό αναφέρεται στο Διεθνές Σοσιαλιστικό και Εργατικό Συνέδριο που συγκλήθηκε στο Λονδίνο στο διάστημα 26 Ιουλίου-1 Αυγούστου 1896 και ήταν το 4ο Συνέδριο της Β' Διεθνούς. 10

ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ – ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΑΙ

Άξιον μεγίστης προσοχής και επισταμένης μελέτης είναι το εν τω τελευταίω φύλλω της 13/25 τρχ. μ. (1) των "Νέων Καιρών" των Παρισίων, δημοσιευθέν περί του εν Λονδίνω Συνεδρίου άρθρον – δηλαδή

τρεις ημέρας προ της ενάρξεως των εργασιών του Συνεδρίου – του Ολλανδού συντρόφου μας F. Domela Nieuwenhuis, (11) διό μεταφέρομεν μεταφρασμένον εις τας στήλας της ημετέρας εφημερίδος αν όχι ολόκληρον τούτο, το κυριώτερον, όμως, μέρος αυτού.

Ο σύντροφος ημών ερωτά:

“Τι θα κάμη το Συνέδριον; Θα έχη τόσον πτωχόν το πνεύμα ώστε να αποκλείση τους φιλελεύθερους Σοσιαλιστάς;

“Περίεργον είναι πώς ... επαναλαμβάνεται ότε μεν ως κωμωδία, ότε δε ως τραγωδία.

“Θα ίδωμεν εντός ολίγου ποίου είδους παιγνίδιον θα λάβη χώραν τούτην τη φοράν.

“Οι αρχαίοι χριστιανοί έσχον τον αυτόν αγώνα εναντίον της αιρέσεως και δυνάμεθα να ίδωμεν πώς η αίρεσις της σήμερον θα ήναι το δόγμα της αύριον. Κατ’ εκείνην την εποχήν μεγίστην διαφοράν ηδύνατο να έχη απλούν τι γράμμα. Τινές είπον ότι ο υιός (Ιησούς) ήτο ίσος προς τον πατέρα (...) και οι άλλοι έλεγον ότι ο υιός ήτο εις μετά του πατρός (...). Το απλούν γράμμα ήτο η αιτία του αγώνος των και της διαμάχης των, όθεν όλον το χριστιανικόν σώμα ήτο διηρημένον εις δύο μέρη. Θα συμβή λοιπόν και εδώ το ίδιον μετά 15 όλους αιώνας; Φευ! Δυστυχής ανθρωπότης! Χάριν λοιπόν των προσώπων θα καταστήσητε τον σοσιαλισμόν γελοίον; Πηγαίνετε τότε αποκλείσατε σοσιαλιστάς μη ομοφρονούντας με υμάς, αλλά οι οποίοι είναι σοσιαλισταί τόσον καλοί ώσπερ και υμείς αυτοί. Την Κυριακήν προ του Συνεδρίου το Ιδ Παρκ θα έχη το θέαμα σοσιαλιστών αδελφοποιημένων, οίτινες δύνανται να συγκροτήσωσι συλλαλητήριον διά να διατηρήσωσι την διεθνήν ειρήνην όλων των λαών του κόσμου. Την επομένην ημέραν εσωτερική διαμάχη θα αρχίση δια να γίνη γνωστόν ποιοι είναι οι αποκεκλεισμένοι. Και ίσως θα λάβη χώραν αγών μεταξύ σοσιαλιστών!

“Αίσχος εις εκείνους οίτινες θα αποκλείσωσιν, εις εκείνους οίτινες θα διαιρέσωσιν αντί να ενώσωσιν. Ο κόσμος θέλει ίδει επανάληψιν της μεταξύ Μαρκ και Βακουίνου πάλης κατά το 1872. Τούτο ίεται νέα πάλη μεταξύ εξουσίας και της ελευθερίας.

“Φαντασθήτε τοιούτους άνδρας οίοι ο Κροπότκιν, ο Ρεκλού, ο Μαλατέστα, ο Τσερκεσώφ, Κιπριάνης και πολλοί άλλοι αποκλεισμένους του Συνεδρίου και τότε οφείλετε να παραδεχθήτε ότι τούτο δεν είναι πλέον συνέδριον σοσιαλιστικόν, αλλά μόνον συνέδριον βουλευτικόν, συνέδριον μεταρρυθμιστικόν των κοινωνιστικο-δημοκρατικών – συνέδριον μιας αιρέσεως.

“Εκλέξατε λοιπόν, τι θέλετε να ήναι – συνέδριον επισήμων σοσιαλιστών οι οποίοι συζητούσιν όλα τα ζητήματα άτινα ενδιαφέρουσι τους σοσιαλιστάς, ή συνέδριον αιρετικών, οίτινες απέκλεισαν ως αιρετικούς πολλούς άνδρας οι οποίοι υπέφερον και ηγωνίσθησαν δια το ζήτημα του λαού”.

Ήδη οι αναγνώσται ημών ας κρίνωσι τίνες είναι οι αληθώς υπέρ της ιδέας του Σοσιαλισμού εργαζόμενοι: εκείνοι οι οποίοι απέβαλον εκ των προγραμμάτων αυτών παν ό,τι σοσιαλιστικόν δια ν’ αναμιχθώσιν εις όλους τους πολιτικούς αγώνας και να λάβωσι μέρος εις όλας τας εκλογικάς μηχανορραφίας, εκείνοι οι οποίοι αναμιγνύονται εις τας δημοσίας υπηρεσίας της σημερινής κοινωνίας, λαμβάνουσιν μέρος εις την λειτουργίαν της και καθίστανται τυφλά όργανα επί τοσοούτον ώστε να ώσιν αποδεδειγμένοι υπέρμαχοι αυτής, εκείνοι οι οποίοι μεταχειρίζονται το όνομα του Σοσιαλισμού μόνον και μόνον δια να εξαπατώσι τους εκλογείς των, ή εκείνοι οι οποίοι όντες οι κατ’ ευθείαν κληρονόμοι του αρχαίου σοσιαλισμού, μέγα χάσμα τους χωρίζει της πολιτικής τύρβης, ως τους άλλους σοσιαλιστάς, των οποίων το πρόγραμμα ον αδιάλλακτον εμπόδιζεν αυτούς να συγχωνευθώσιν μετά των υπερμάχων του καθεστώτος;

Ότι δε αποδεικνύει ότι ημείς ήμεθα οι συνεχίζοντες το έργον εκείνων είναι τούτο: ότι αι κυβερνήσεις της τότε έπραττον εναντίον των αληθών σοσιαλιστών, επίσης αι κυβερνήσεις της σήμερον πράττουσι και δι' ημάς: μας καταδιώκουσι και μας φυλακίζουσιν όταν εξεγειρόμεθα. 11

Στην εφημερίδα δημοσιεύτηκαν αρκετά άρθρα για το σταφιδικό ζήτημα –που εκείνη την εποχή ήταν αρκετά οξυμένο, ειδικά στη Δυτική Πελοπόννησο– και για διάφορα τοπικά ζητήματα, ενώ δημοσιεύτηκαν και μεταφρασμένα, από τους Β. Καλλιοντζή και Δ. Αρνέλλο, κείμενα αναρχικών συγγραφέων, όπως των Κροπότκιν, Ζαν Γκραβ, Μαλατέστα, Ρεκλύ και διαφόρων άλλων ονομαστών αναρχικών της εποχής. Υπήρχαν επαφές με διάφορα αναρχικά έντυπα από διάφορες χώρες. Η κυκλοφορία της εφημερίδας ήταν αρκετά ικανοποιητική και διαβαζόταν σε πόλεις και χωριά της Δυτικής Πελοποννήσου.

Εκτός, όμως, από την εφημερίδα, με πρωτοβουλία κυρίως του Γιάννη Μαγκανάρα, η ομάδα κυκλοφορούσε και διένειμε σε μπροσούρες και φυλλάδια διάφορα αναρχικά κείμενα, χειρόγραφες μεταφράσεις, τα οποία αποτέλεσαν την «Αναρχική Βιβλιοθήκη», που κατασχέθηκε δύο φορές, τον Νοέμβριο του 1896 και τον Φεβρουάριο του 1898. Μάλιστα, η όλη εκδοτική δραστηριότητα της ομάδας προβλήθηκε και μέσα από τις σελίδες και άλλων καθημερινών εφημερίδων. Διαβάζουμε στην εφημερίδα «Πελοπόννησος» στις 19 Αυγούστου 1897:

ΤΙ ΘΕΛΟΥΝ ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ

Εξεδόθη υπό του εκδοτικού γραφείου της «Επί τα Πρόσω» κομψότατον και καλλιτεχνικώτατον φυλλάδιον επί λαμπρού χάρτου, με ωραίον εφώφυλλον υπό τον τίτλον «Τι θέλουν οι Αναρχικοί», υπό Σεβαστιανού Φώρ συντάκτου και διευθυντού της Παρισινής εφημερίδος «Κοινωνική». Τιμάται δέκα λεπτά και πωλείται εις τα γραφεία της εφημερίδος «Επί τα Πρόσω».

Παραθέτουμε στη συνέχεια ενδεικτικά άρθρα, ειδήσεις και αγγελίες από τις σελίδες της «Επί τα Πρόσω».

Μικρό άρθρο του μεταρρυθμιστή Πλάτωνα Δρακούλη, κάτι που αποδεικνύει ότι στην «Επί τα Πρόσω» δημοσιεύονταν και μη αναρχικά άρθρα:

ΠΛΑΤΩΝΟΣ Ε. ΔΡΑΚΟΥΛΗ

Ο ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟΣ

Ο μόνος σκοπός του πολυτευομένου είναι να μη αφήνη τον εργατικόν κόσμον να μανθάνη την αλήθειαν. Ο μόνος πόθος του είναι να εκλεχθή βουλευτής. Η μόνη ελεεινή δέησίς του είναι:

- Δος μοι την ψήφον σου, δος μοι την ψήφον σου!

Έχει δε και εκλογείς ηλιθίους, ευκόλως σαγηνευομένους από τα μειδιάματά του, και προθύμους ν' ακούουν την αλήθειαν όσον αυτός είναι πρόθυμος να την λέγη. Τι θέλει αυτός ο επίδοξος πρωθυπουργός; Την βασιλείαν της δικαιοσύνης; Όχι. Το καλόν του λαού; Όχι. Παν ό,τι ο πολυτευόμενος θέλει είναι να λάβη την εξουσίαν επί τω σκοπώ να κορέση την πλεονεξίαν του και την χυδαίαν φιλοδοξίαν του. Τι θέλουν οι εκλογείς του; Ελευθερίαν, οικονομικήν ανεξαρτησίαν, κοινωνικούς όρους ανθρωπινωτέρους διά να ζουν ως άνθρωποι; Όχι. Παν ό,τι οι εκλογείς του πολυτευομένου θέλουν είναι να ρίψωσι το αντίθετον κόμμα. Τυραννία μάλιστα, φόροι μάλιστα, φτώχεια μάλιστα, φυλάκισιν διά χρέη μάλιστα, αρκεί να ρίψωμεν το αντίθετον κόμμα! Αλλά δεν έχει διαφοράν καμμίαν ποίον κόμμα νικά. Μόνον διά τους πολυτευομένους έχει διαφοράν. Όσον αφορά τους άλλους,

οποιονδήποτε κόμμα και αν καταλαμβάνη την εξουσίαν, ο κεφαλαιούχος εξακολουθεί να έχει το χρυσίον του και ο εργάτης τα ράκκη του.

(«Επί τα Πρόσω», 7 Απριλίου 1896, Αρ. 2, σελ. 3).

Μια σημαντική αγγελία-είδηση σύμφωνα με την οποία επρόκειτο να μεταφραστούν και εκδοθούν σημαντικά έργα αναρχικών διανοητών της εποχής:

ΠΟΛΛΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑ

- Απεστάλη εις το γραφείον μας αγγελία, δι' ής αγγέλεται, υπό τινων συντρόφων μας, η έκδοσις πλείστων έργων των ελευθέρων Σοσιαλιστών (αναρχικών) της δυτικής Ευρώπης εις τόμους κατά φυλλάδια υπό τον τίτλον «Βιβλιοθήκη Σοσιαλιστού», προς ευρυτέραν διάδοσιν των ελευθέρων Σοσιαλιστικών (αναρχικών) ιδεών. Ο προσεχώς μέλλων να εκδοθή τόμος θα περιέχη επτά το όλον έργα, εξ ών τα σπουδαιότερα είναι, «Νέοι Καιροί» υπό Κραπότκιν, «Εξέλιξις και Εξέγερσις» υπό Ρεκλούς, «Πατρίς και διεθνισμός» υπό Αμόν, «Η Κοινωνία την επαύριον της κοινωνικής εξεγέρσεως» υπό Γκράβ. Έκαστος τόμος θα τιμάται 4 δραχ και θ' αποστέλται κατά φυλλάδια. Οι συνδρομηταί της «Βιβλιοθήκης Σοσιαλιστού» θα λαμβάνωσι και τον «Σοσιαλιστήν», όργανον των ελευθέρων Σοσιαλιστικών ιδεών, κατά περιόδους εκδιδόμενον, δωρεάν. Πάσα αίτησις απευθυντέα, Εφημερίς «Σοσιαλιστής» Αθήνας.

(«Επί τα Πρόσω», 7 Απριλίου 1896, Αρ. 2, σελ. 4).

Και μια χαρακτηριστική απάντηση της σύνταξης σε αγοραστή της εφημερίδας:

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

Γ. Αντ. Λεχαινά. Μας επιστρέψατε το φύλλον μετά της ακολούθου σημειώσεως: «Επιστρέφεται, διότι δεν γνωρίζω ν' αναγινώσκω». Διά να μη γνωρίζητε ν' αναγινώσκητε ηδικήθητε παρά της κοινωνίας, επειδή δεν σας παρέσχε και δεν σας εξησφάλισε τα μέσα προς τον σκοπόν τούτον. Η αδικία αυτή ζητούμεν και ημείς να παύση. Αλλά διά να παύση η αδικία αύτη, ως και πάσα άλλη, πρέπει να μεταβληθή η κοινωνία άρδην. Και διά να μεταβληθή άρδην η κοινωνία, είναι ανάγκη να μάθη το πλείστον των μελών της κοινωνίας, ποίος ο αίτιος της αλλοκότου αυτής καταστάσεως και ποίος ο τρόπος της απαλλαγής αυτού. Τον αίτιον τούτον και τον τρόπον της απαλλαγής καταδεικνύει η εφημερίς μας. Συ, λοιπόν, πρέπει να λαμβάνης το φύλλον μας μετά περισσοτέρας παντός άλλου χαράς, ως αδικηθείς υπό της κοινωνίας, και να θέτης φίλον σου τινα, ολιγώτερον αδικηθέντα, να σου το αναγινώσκη.

(«Επί τα Πρόσω», 7 Απριλίου 1896, Αρ. 2, σελ. 4).

Ανταπόκριση από το Λαύριο για τα γεγονότα της εκεί επεισοδιακής απεργίας των μεταλλωρύχων τον Απρίλιο του 1896:

ΑΝΑ ΤΗΝ ΓΗΝ

Ελλάς. Καμάριζα (Λαυρίου). Δισχίλιοι εργάται οι οποίοι εργάζονται εις το εν Καμαρίζη του Λαυρίου μεταλλείον, εκήρυξαν την πρωίαν της παρελθούσης Δευτέρας απεργίαν ζητούντες αύξησιν ημερομισθίου και ίδρυσιν νοσοκομείου και φαρμακείου. Η καταπίεσις ην υφίσταντο, η αθλιότης και η δυστυχία, ήτις έφθασεν εις το υπέρτατον σημείον, τους ηνάγκασε να προβώσιν εις το διάβημα τούτο. Προ δυο εβδομάδων ο αυτόθι ανταποκριτής μας ανήγγειλεν ημίν ότι είχε παρά των εργατών αποφασισθή το τοιοούτον· αλλά δεν εθεωρήσαμεν το πράγμα και τόσον σπουδαίον, διότι γνωρίζομεν ότι

ο τράχυλος του Έλληνας εργάτου μόνον τον ζυγόν του αντιθέτου πολιτικού κόμματος δεν υποφέρει, εκμεταλλευτικόν όμως μόνον να υπομένει γνωρίζει. Την εσπέραν της παρελθούσης Κυριακής, ελήφθη οριστική απόφασις να μη αναλάβωσι την επομένην ημέραν τας εργασίας των, εάν δεν εισηκούοντο πρότερον αι αιτήσεις των. Ήτο η 9½ π.μ. της Δευτέρας και οι εργάται συνεπυκνούοντο προ του οικήματος των γραφείων της διευθύνσεως, ζητούντες ν' ανακοινώσουν τα παράπονά των και τας αιτήσεις των. Εν τω μεταξύ ειδοποιηθείς ο διευθύνων κ. Σερπιέρης καταφθάνει και άρχονται οι εργάται εκθέτοντες τας αιτήσεις των και την απόφασίν των. Αλλ' ο κ. Σερπιέρης εφάινετο μάλλον μη ενδίδων, μόνον την αύξησιν του ημερομισθίου παραδεχθείς και ταύτην ελαττωμένην κατά τι υπό του ορισθέντος υπό των απεργούντων ποσού. Οι εργάται εξήτουν 3,50 ο δε διευθύνων επέμενε εις δραχ 3,30. Επήλθεν η μεσημβρία και οι εργάται απήλθον να γευματίσωσι, αφ' ού ο διευθύνων κ. Σερπιέρης υποσχέθη ότι μετά μεσημβρίαν θα συζητηθώσιν και πάλιν αι αιτήσεις των. Ήτο σχεδόν η 2 ώρα μ.μ. και οι εργάται ευρίσκοντο, κατά τα συμπεφωνημένα, και πάλιν προ των γραφείων και εξήτουν να εισέλθουν, εν ω ο κ. Σερπιέρης έσωθεν συσκέπτετο περί του πρακτέου μετά των μηχανικών Ραμπώ, Παζεράλ και Σαρπαντιέ Ρουπέ, και των γεωμετρών και εργοδηγών Φρειδερίκου Κανιάκ, Σάλτου, Γεωργίου Δορίγου και Δελφός. Οι απεργούντες ήθελον να εισέλθουν επιμόνως, αλλ' οι στρατιώται τους απωθούν εξερεθίζοντες αυτούς. Αίφνης από του γραφείου ρίπτεται εις πυροβολισμός, εις δ' εργάτης εξαπλούται χαμαί νεκρός. Το πλήθος ως εκ τούτου δεν συγκρατείται πλέον. Μένεται κυριολεκτικώς. Ρίπτει λίθους και μεταλλεύματα κατά του γραφείου, εις ο ευρίσκονται ο διευθύνων κλ. Διά δυναμίτιδος ανατινάξει τας αποθήκας των υλικών, το δε πυρ μεταδίδεται εις το έλαιον. Οι στρατιώται πυροβολούν κατά του πλήθους· φονεύονται δυο και πολλοί τραυματίζονται, άλλοι μεν βαρέως, άλλοι δ' ελαφρώς. Οι απεργούντες έτι περισσότερον εκμανέντες θέτουσι πυρ, πυρ παντού. Τα οικήματα της εταιρίας αποτεφρούνται. Η στρατιωτική δύναμις αναγκάζεται, να τραπή εις φυγήν. Ο κ. Σερπιέρης και λοιποί σώζονται άλλοι μεν τραπέντες εις φυγήν άλλοι, δε μεταμφιεσθέντες. Τέλος επεκράτησεν ησυχία. Οι εργάται έχουν απόφασιν να μη αναλάβουν τας εργασίας των, εάν δεν εισακουσθώσιν αι αιτήσεις των και δεν βελτιωθή η θέσις των. Ούτω συνέβησαν κατά τας ημετέρας πληροφορίας αι σκηναί εν Λαυρίω.

(«Επί τα Πρόσω», 14 Απριλίου 1896, Αρ. 3, σελ. 4 (12).

Αναπόκριση για τον εορτασμό της Πρωτομαγιάς του 1896 στην Ιταλία:

Η ΠΡΩΤΗ ΜΑΪΟΥ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ

Το Σοσιαλιστικοδημοκρατικόν φύλλον «Φωνή του Λαού» της 18ης Απριλίου μας αναγγέλλει ότι η εορτή της 1ης Μαΐου δεν θα ήναι εστερημένη θελγήτρων. Οι διαδηλωταί θα εφοδιασθώσι διά μεταλλίων, άτινα θα ήναι πάσης αρεσκείας, παντός χρώματος, ως και σύμφωνα προς πάντα τα χρηματοθηλάκια.

Οι πλούσιοι οίτινες ήθελον λάβει την φαντασίαν να εορτάσωσιν εκείνην την ημέραν θα δύνανται να εφοδιασθώσιν μετάλλια αργυρά (ηγγυημένα) προς τρία φράγκα έκαστον, οι δε πτωχοί ορειχάλκινα προς 35 λεπτά έκαστον και τέλος οι πενέστατοι θα λάβωσι αντί 10 λεπτών σημείον ερυθρόν μετά της εικόνας του Μάρξ.

Η διαδήλωσις αυτή εν Ιταλία κατέληξεν εις αποτυχίαν, χάρις εις την διεύθυνσιν των αρχηγών σοσιαλιστών:

Το να καθιστά τις γελοίαν την ιδέαν την οποίαν αυτός ο ίδιος διαδίδει, τούτο είναι ο καλλίτερος τρόπος του να την φονεύη.

ΑΝΔΡΕΑΣ Δ' ΑΝΖΕΛΟ

(«Επί τα Πρόσω», 28 Απριλίου 1896, Αρ. 5, σελ. 3 (19).

Αναταπόκριση για το ίδιο θέμα από τη Γαλλία:

ΑΝΑ ΤΗΝ ΓΗΝ

ΓΑΛΛΙΑ

Παρίσιοι. Η 1η Μαΐου. Κατ' έτος η διαδήλωση της πρώτης Μαΐου χάνει μέρος τι εκ της σπουδαιότητός της. Η νόθευσις της εσωτερικής αλληλεγγύης οφείλεται κυρίως εις τους Μαρξιστάς. Ενθυμείται τις τον ενθουσιασμόν με τον οποίον η εργατική τάξις εδέχθη την ιδέαν ταύτην του να εκδηλώνη μίαν ημέραν την ισχύν της διά γενικής συναθροίσεως. Ο τρόμος τον οποίον η αστική τάξις αφήκε να διοράται κατά τα πρώτα έτη, επεδείκνυεν ότι οι υποκινηταί της διαδηλώσεως ταύτης ορθώς είχαν επιληφθή ταύτης. Αλλ' η αυτόματος αύτη ενέργεια, στερουμένη πάσης πολιτικής διευθύνσεως δεν εποίει το έργον των Μαρξιστών, οίτινες ένα μόνον σκοπόν εποφθαλμιώσι, την κατάκτησιν της δυνάμεως, και οι οποίοι ισχυρίζονται, ότι το κοινωνικόν ζήτημα θα λυθή όταν αποκτήσωσιν αριθμόν τινα εδρών εν τοις διάφοροις κοινοβουλίοις. Ως εάν πολιτική τις εξουσία ήτο ικανή, έστω και έχουσα την καλλίστην θέλησιν του κόσμου να ψηφίζη καθημερινώς ζητήματα της εργασίας και του κεφαλαίου! Έθεσαν λοιπόν όλην των την μανίαν της οποίας είναι άξιοι, όπως σταματήσωσι το κίνημα τούτο, του οποίου, κατ' αυτούς, το μόνον σφάλμα ήτο ότι δεν ετέθη υπό την διεύθυνσίν των. Διότι αυτοί οι άνθρωποι απαιτούσι τα πάντα να οδηγώσι, να κανονίζωσι και να κυβερνώσι. Μη κατωρθούντες ν' αποπνίξωσι την διαδήλωσιν ταύτην εφρόντισαν να την καταστήσωσι γελοίαν διά πομπών κλπ... εις τα πέριξ των νομοθετικώς μνημένων. Ο λαός αηδιάσας ταύτην την αθλιότητα μένει οίκαδε, ήδη, απογοητευμένος και αρνείται να συμπράξη περισσότερο καιρόν εις τας γελοίας αυτάς επιδείξεις.

(«Επί τα Πρόσω», 5 Μαΐου 1896, Αρ. 6, σελ. 3 (23).

Και την Αγγλία:

ΑΓΓΛΙΑ

Λονδίνον. Κατά την πρώτην Μαΐου και την επομένην Κυριακήν, το Λονδίνον έχει θέαν τινα ασυνήθη, αι στρατιωτικά μουσικά ακούονται, αι σημαίαι εξέρχονται, και οι Άγγλοι με τα κυριακάτικα των φορέματα διευθύνονται εν μεγάλαις επιδείξεσι προς το Ιδ-Παρκ, διά να εκθέσωσι τας μεταρρυθμιστικάς των επιθυμίας. Αυτή η συνήθεια παγιωθείσα εν τοις βρεττανικοίς εθίμοις, εκπλήττει πάντοτε τον Λατίνον, όστις απορεί προ τόσω πολυπληθών διαδηλώσεων, σκεπτόμενος ότι με παρόμοιον πλήθος, εις την εστίαν του, θα έκαμνον τι ολιγώτερον πλατωνικόν. Εφέτος εν τοις εργοστασίοις ησθάνετό τις αέρα φιλελεύθερον να φυσά παρά τοίς εργάταις· έκαστος έλεγε τον λόγον του και συνεζήτη επί της κακής πίστεως της κοινωνιστικοδημοκρατίας, επί του εξελιγμού προς την αναρχίαν του «Ανεξαρτήτου Λαμπούρ Παρτύ» και επί των αναρχικών ιδεών. Εξαρτάται ίσως τούτο από τον ήλιον, όστις έλαμψεν όλην την τελευταίαν εβδομάδα επί του Λονδίνου; Αι ακτίνες του έσχον το δώρον να κάμωσιν ώστε να βλαστήσωσιν οι εγκέφαλοι καθώς κάμνει εις τα φυτά να εξέρχωνται οι βλαστοί των; Τούτο είναι πιστευτέον, διότι η αναρχία ήτο επί του τάπητος πανταχού ένθα ευρίσκετο αναρχικός τις, και επειδή δεν δίδει τις την μερίδα του εις τους κύνας, εξήφθη και εξέθεσε μάλιστα εν τοις εργοστασίοις αναρχικάς διακηρύξεις επί τη 1η Μαΐου. Ταύτην την φοράν, την 1ην Μαΐου, οι σοσιαλισταί εθεώρησαν καθήκον των, όπως εκθέσωσι τα παράπονά των να παρέξωσιν τοις αναρχικοίς συνάθροισιν εν τοις κόλποις της μεγάλης διαδηλώσεως του Ιδ-Παρκ. Εδέχθησαν – και η συνάθροισις υπ' αριθ. 6 υπήρξεν εκείνη των συντρόφων μας, της οποίας οι ρήτορες διαδέχθησαν αλλήλους, προκαλούντες ενθουσιώδεις επευφημίας. Το πλείστον των άγγλων ρητόρων εισί νέοι, εμβριθείς και πεπαιδευμένοι, ειξεύρουσι προηγουμένως το περί ου πρόκειται να ομιλήσωσι και σπανίως εκφεύγουσι του θέματός των. Ηκούσθησαν εν πλήρει σιωπή υπό πολλών χιλιάδων προσώπων απλήστων να μάθωσι το τι ζητούσιν

οι αναρχικοί. Περιηγήθην και τα άλλα ακροατήρια και παρατήρησα μετ' ευχαριστήσεως ότι το των αναρχικών είχε τον μεγαλύτερον αριθμόν ακροατών.

(«Επί τα Πρόσω», 5 Μαΐου 1896, Αρ. 6, σελ. 4 (24).

Και μια αναγγελία έκδοσης:

ΤΙ ΘΕΛΟΥΝ ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ

Εξεδόθη υπό του εκδοτικού γραφείου της «Επί τα Πρόσω» κομψότατον και καλλιτεχνικώτατον φυλλάδιον επί λαμπρού χάρτου, με ωραίον εξώφυλλον υπό τον τίτλον «Τι θέλουν οι Αναρχικοί», υπό Σεβαστιανού Φώρ συντάκτου και διευθυντού της Παρισινής εφημερίδος «Κοινωνική». Τιμάται δέκα λεπτά και πωλείται εις τα γραφεία της εφημερίδος «Επί τα Πρόσω».

(«Πελοπόννησος», 19 Αυγούστου 1897)

Επίσης, απόψεις και σχόλια του Γιάννη Μαγκανάρα για τα γεγονότα στο Σκουροχώρι του νομού Ηλείας το 1898:

ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Αι γνωσταί σκηναί αι λαβούσαι χώραν κατά την εσπέραν της 3 τρέχοντος μηνός εν τω χωρίω Σκουροχώριον του Πύργου μεταξύ χωρικών και Εξουσίας, καθ' ας ο εις εκ του αποσπάσματος αστυφύλαξ έπεσεν νεκρός και οι δυο άλλοι επληγώθησαν σοβαρώς πρέπει να μας διδάξη και να μας πείση ότι ο καιρός των Νόμων και των Εξουσιών παρήλθον πλέον.

Ο άνθρωπος, ούτινος τω υπολείπονται δυο έτι βήματα διά να εισέλθη εις τον εικοστόν αιώνα, βεβαίως εγνώρισεν ότι οι Νόμοι και οι Εξουσίαι εις τας κοινωνίας χρησιμεύουσιν ότι τα ικριώματα εις τας οικοδομάς. Όταν αυταί κτισθώσιν όχι μόνον τα ικριώματα δεν χρησιμεύουν πλέον αλλά και βλάπτουν. Ούτω και οι Νόμοι και αι Εξουσίαι: ίσως εν τη αρχή της ιδρύσεως των κοινωνιών να εχρησίμευσαν, ήδη όμως βλάπτουν, και απόδειξις το άνω συμβάν του Σκουροχωρίου. Τούτο – το συμβάν- είναι απόρροια, είναι γέννημα των Νόμων και των Εξουσιών.

Ο άνθρωπος ήδη δεν φοβείται τους Νόμους και τας Εξουσίας. Οι μεν τον βαρύνουν, αι δε τον πιέζουν υπερβαλόντως και ζητεί να τας αποτεινάξη. Καθημέραν απ' άκρου εις άκρον της γήινου σφαίρας ακούομεν ομοίου είδους συμβάντα, ως το ανωτέρω αναφερόμενον. Οι άνθρωποι δεν θέλουσι πλέον Νόμους και Εξουσίας. Μανθάνουσι ν' αυτοδιοικούνται.

Ι. .Μ. Μς

Αι σκηναί του Σκουροχωρίου έχουν κι συνέχειαν: Μετά το γεγονός ο αστυνόμος Πύργου εκστρατεύσας μεθ' όλων των αστυνομικών οργάνων του κατά του ειρηνένου χωρίου συνέλαβε τους χωρικούς και αφ' ου τους απήγαγε και τους ενέκλεισαν εις το μπουντρούμι του αστυνομικού καταστήματος τους έσπασε από το ξύλο. Αλλά δεν του ήρκεσε τούτο. Ελεηλάτησε τας οίκίας του χωριού, κατέστρεψε τα έπιπλα αυτών και αφαιρέσας τα παραθυρόφυλα των οικιών ήναψε πυράν δι' αυτών και έψησε αρκετούς αμνούς, ούς ήρπασε εκ των ποιμνιοστασιών των χωρικών. Ο Ελεύθερος συνταγματικός Ελληνικός λαός ας επαίρεται δια την ελευθερίαν του, τους νόμους του και τας εξουσίας του.

Δ. Θ. Κς.

(«Επί τα Πρόσω», 11 Ιανουαρίου 1898, Αρ. 31, σελ. 3).

Και μια χαρακτηριστική εικόνα των εντύπων που διακινούνταν στα γραφεία της «Επί τα Πρόσω»:

ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΗΣ «ΕΠΙ ΤΑ ΠΡΟΣΩ»

Πωλούνται τα εξής:

ΒΙΒΛΙΑ

Τι θέλουν οι Αναρχικοί, λεπ. 10

Η χειραφέτηση της γυναίκας και η εγκληματικότητα, λεπ. 10

Δύναμις και ύλη, Βύχνερ, δρ.-

Ο Ρακοσυλλέκτης (μυθιστόρημα), δρ. 3

L Anarchie, λεπ. 25

L inevitablearchie, λεπ. 25

Aux Anarchistes qui s'ignorent, λεπ. 25

Pages d'histoire socialiste, λεπ. 50

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«Επί τα Πρόσω» (1896-1897) έκαστος τόμος δραχ. 3

«Les Temps Nouveaux», το φύλλον λεπτ. 25

«Le Pere Peinard», το φύλλον λεπτ. 25

«Le Libertaine», το φύλλον λεπτ. 30

(«Επί τα Πρόσω», 11 Ιανουαρίου 1898, Αρ. 31, σελ. 4).

Και τα έργα του Ι. Μαγκανάρα:

«ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Πείνα και Εξουσία. – Εξεδόσαμεν εις καλλιτεχνικώς τυπομένον φυλλάδιον το διήγημα «Πείνα και Εξουσία» εκ της συλλογής «Η στενάζουσα ανθρωπότης» του συντρόφου Ιω. Μ. Μαγκανάρα. Τιμάται 10 λεπτά και πωλείται εις το γραφείον μας.

Τέλος, μια άποψη για τα οικονομικά έτσι όπως τα παρέθεταν οι ίδιοι στην εφημερίδα:

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΣΦΟΡΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ «ΕΠΙ ΤΑ ΠΡΟΣΩ»

Εκ ΠΑΤΡΩΝ:

Δημ. Θ. Καραμπίλιας (μηνιαία εισφορά), Δρ. 12

Εκ συνδρομητών Πατρών:

Περικλής Τσουκαλάς, δρ. 1

Σπύρος Λυναράς, δρ. 1

Κωνστ. Κωστόπουλος, δρ. 1

Π. Βασιλείου, δρ. 1

Θ. Διαμαντόπουλος, δρ. 1

Χαραλ. Γιαντόπουλος δρ. 1

Χαρ. Ολυμπιάδης, δρ. 1

Πύλου: Ι. Μ. δρ. 2

Αγ. Βασίλειου (Βραχυνών): Γεωρ. Κων. Βαγενάς, δρ. 1 Δρ. 10

Εκ πωλήσεως βιβλίων εκδόσεως «Επί τα Πρόσω», λεπ. 30

Εκ προηγούμενου φύλλου εισφοραί, δρ. 130,90

Το όλον δραχ. 153,20»

(«Επί τα Πρόσω», 8 Φεβρουαρίου 1898, Αρ. 35, σελ. 4 (142)).

Η ομάδα γύρω από την εφημερίδα «Επί τα Πρόσω» ήταν η πρώτη αναρχική ομάδα σε όλο τον «ελλαδικό» χώρο με αρκετά συστηματική δράση και συνδέθηκε πολύ στενά με τις αγροτικές εξεγέρσεις και άλλους κοινωνικούς αγώνες, υποκινώντας μερικές από αυτές και προβάλλοντάς τις στις σελίδες της. Τα μέλη της σχεδόν πάντα βρίσκονταν σε διάφορα χωριά και προπαγάνδιζαν τις αναρχικές ιδέες. Η περίοδος 1893-1905 χαρακτηρίστηκε από συχνές εξεγέρσεις, στάσεις και ένοπλα συλλαλητήρια. Τα μέλη της «Επί τα Πρόσω» συμμετείχαν ενεργά στο όλο κίνημα, διανέμοντας την εφημερίδα με τα εκλαϊκευμένα της άρθρα, φυλλάδια και άλλα, αποκτώντας έτσι τεράστιες προσβάσεις στην τοπική κοινωνία. 12

Η ομάδα είχε δικό της σύστημα μέτρησης του χρόνου, αρχίζοντας τη μέτρηση από το 1792, χρονιά της Α' Γαλλικής Δημοκρατίας και έτσι το 1896 αναγραφόταν ως έτος 104.

Με αφορμή την ενέργεια του Δημήτρη Μάτσαλη, 13 ο οποίος τον Νοέμβρη του 1896 δολοφόνησε τον τραπεζίτη Δ. Φραγκόπουλο και τραυμάτισε τον σταφιδέμπορο Α. Κόλλα (για την οποία θα δούμε αναλυτικά παρακάτω), η ομάδα βρέθηκε στο κέντρο της κατασταλτικής επίθεσης του κράτους. Την ίδια μέρα της επίθεσης του Μάτσαλη το τεύχος 25 της «Επί τα Πρόσω» έγραφε, ανάμεσα στα άλλα: «Κηρύσσοντες αναφανδόν τον πόλεμον κατά της τυραννικής εξουσίας, οιασδήποτε φύσεως και αν είναι αυτή, θα βαδίσωμεν αφόβως και υπέρ πάντοτε προς τα εμπρός. Τους ολεθρίους νόμους των δεν τους φοβώμεθα, τους αψηφούμεν, τους περιφρονώμεν. Δεν ζητούμεν ουδένα οίκτον παρά των τυραννικών πασών των φύσεων εξουσιών, ως και ημείς ουδένα οίκτον έχομεν δι' αυτούς. Εις την βίαν θα προτείνεται η βία. Εις το μίσος το μίσος. Τα βήματα ημών θα είναι ακλόνητα και τα πλήγματα ημών καίρια».

Αυτό και μόνο το απόσπασμα που είναι από άρθρο με διαφορετικό θέμα, αποτέλεσε στοιχείο από το οποίο οι κατασταλτικοί μηχανισμοί του κράτους υπέθεσαν ότι ο Μάτσαλης ήταν μέλος της ομάδας και ότι η «Επί τα Πρόσω» είναι η φυσική και ηθική αυτουργός της ενέργειάς του.

Αλλά και με αφορμή παλαιότερα δημοσιεύματα της εφημερίδας, όπως αυτό που παρατίθεται (από τη στήλη «Πολλά και διάφορα», «Επί τα Πρόσω», τεύχος 1, 1 Απριλίου 1896, σελ. 4), οι κατασταλτικές αρχές προσπάθησαν να ενοχοποιήσουν την όλη κίνηση και τους πρωτεργάτες της: «Αν και το εμάθαμεν από λίαν αξιόπιστον πηγὴν, ἐκ Πατρῶν, οὐχ' ἦπτον διστάζομεν να το πιστεύσωμεν, ὅτι δηλ. οἱ κύριοι Φραγκόπουλος καὶ Κόλλας ἀπεφάσισαν να διαμειράσωσι τὰς περιουσίας των εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ να ἐργασθῶσιν ὡς ἐργάται! Ὁ πρῶτος μάλιστα ἐσπευσε να ἐγγραφῆ καὶ μέλος εἰς τὴν αὐτόθι ἐδρεύουσαν «Σοσιαλιστικὴν Ἀδελφότητα», ὁ δὲ ἕτερος το ἔχει ἀκόμη ὑπὸ σκέψιν. Πότε ὁμως θα προβῶσιν εἰς το διάβημα τούτο δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς, το πρόσωπον το ὁποῖον μας ἔδωκε τὴν πληροφορίαν ταύτην μας εἶπεν ὅτι θα πράξωσι τούτο προσεχῶς. Ἐπίσης δὲν εἶναι γνωστὸν ποῖαν θέλουσιν ἐκλέξει ἐργασία».

Φυσικά, το δημοσίευμα αυτό είναι σατιρικό και δεν έχει την παραμικρή σχέση με την πράξη του Δ. Μάτσαλη αρκετούς μήνες αργότερα. Και θα πρέπει να τονισθεί ότι η «Επί τα Πρόσω» είχε τεράστιες διαφωνίες με τις πράξεις ατομικής τρομοκρατίας στις οποίες προέβαινε ένα τμήμα αναρχικών της εποχής στην Ευρώπη και ότι ακολουθούσε περισσότερο τις απόψεις των Π. Κροπότκιν και Ζαν Γκραβ. Άλλωστε, δεν έχει επιβεβαιωθεί από πουθενά ότι ο Μάτσαλης είχε οποιαδήποτε σχέση με την «Επί τα Πρόσω», ενώ θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας και το γεγονός ότι υπήρξε έντονη στιχομυθία μεταξύ Μαγκανάρα και Μάτσαλη –και μέσα από τα έντυπα της εποχής– όπου ο πρώτος αποκαλεί τρελό το δεύτερο, κάτι που δημοσιεύει όπως θα δούμε παρακάτω και η εφημερίδα «Νεολόγος». Στον ισχυρισμό μας αυτό συνηγορεί και κείμενο του Μαγκανάρα για τις τάσεις του αναρχικού κινήματος της εποχής.

Παρατίθενται και μερικές άλλες ανταποκρίσεις των αναρχικών της Πάτρας -κυρίως του Ι. Μαγκανάρα- που δημοσιεύθηκαν στο «Les Temps Nouveaux» («Οι Νέοι Καιροί») και προσφέρουν αξιολογικά στοιχεία όσον αφορά μερικές από τις δραστηριότητες των Πατρινών αναρχικών την εποχή αυτή:

Πάτρα. Τετάρτη, 31 Ιούλη 1896. Οι εργάτες που απασχολούνται στο κάρφωμα των κιβωτίων των ξηρών σταφίδων του εργοστασίου Παπανικολάου κατέβηκαν σε απεργία ζητώντας αύξηση μισθών. Αυτή η απεργία δεν διήρκεσε παρά μόνο μια μέρα, αφού ο εργοστασιάρχης πείσθηκε να δεχθεί τις διεκδικήσεις των απεργών.

Η επιτυχία αυτής της απεργίας είχε σαν συνέπεια στις 17 τρέχοντος, την απεργία όλων των εργατών καρφωτών σταφιδοκιβωτίων σε όλα τα εργοστάσια της πόλης. Οι απεργοί απαιτούν μείωση των εργασιμίων ωρών και αύξηση των μισθών. Οι διεκδικήσεις τους είναι δίκαιες, αλλά οι εργοστασιάρχες, που έχουν κιόλας εξασφαλίσει την πρώτη αποστολή κιβωτίων, δεν φαίνονται διατεθειμένοι να υποχωρήσουν. Άλλωστε, γνωρίζοντας καλά ότι οι απεργοί δεν μπορούν να συνεχίσουν την απεργία περισσότερο από δέκα έως δεκαπέντε ημέρες, περιμένουν την επιστροφή τους στην εργασία.

Εν τω μεταξύ ο αριθμός των απεργών καθημερινά αυξάνεται. Την περασμένη Τετάρτη οι απεργοί έφτασαν τους τετρακόσιους. Στις 5 το απόγευμα μια μεγάλη συγκέντρωση των καρφωτών κιβωτίων οργανώθηκε στο δημόσιο σχολείο του Αγίου Γεωργίου. Συμμετείχαν πάνω από τετρακόσιοι άνθρωποι. Ένα μέλος της επιτροπής που είχε αναλάβει να διαπραγματευθεί με τους εργοστασιάρχες, πήρε κατ' αρχήν το λόγο και εξήγησε τα κίνητρα της απεργίας και κάλεσε τον κόσμο να πάρει μέρος στην πορεία που θα ακολουθούσε.

Στη συνέχεια τον λόγο πήρε ο σύντροφος Γιάννης Μαγκανάρας και κάλεσε τους απεργούς να μείνουν όρθιοι και ενωμένοι στον αγώνα που είχαν αναλάβει. Με λίγα λόγια, έδειξε ότι αυτοί ήταν τα μόνα αφεντικά των εργοστασίων και ότι οφείλουν για την πλήρη επιτυχία του σκοπού τους και για τον θρίαμβο των εργαζομένων να χρησιμοποιήσουν βία και στην περίπτωση αντίστασης από μέρους των εργοστασιάρχων να μη διστάσουν να αντιτάξουν στη βία την βία. Τέλος δήλωσε ότι οι καταπιεσμένοι θα

πρέπει να εξεγερθούν εναντίον της αδικίας και σε όσους τους αδικούν. "Τίποτα δεν μπορεί να ελπίζει κανείς από την εξουσία, γιατί η εξουσία το μόνο που μπορεί να κάνει είναι να διασφαλίζει τα συμφέροντα των πλουσίων και να στρέφει τα όπλα εναντίον των εργατών του λαού. Οι στρατιώτες δεν γνωρίζουν ότι οφείλουν να προστατεύσουν τα συμφέροντα του λαού, επειδή οι ίδιοι είναι παιδιά του λαού. Και αν έχουν δώσει όρκο υπακοής στην πατρίδα και στους νόμους της θα πρέπει να ξέρουν ότι αυτός ο όρκος που τους επιβλήθηκε από τους νόμους της πολιτείας δεν έχει καμιά αξία". Ακόμα ο σύντροφός μας αναφέρθηκε και σε πολλά άλλα κοινωνικά θέματα.

Η συγκέντρωση διαλύθηκε στις 6 το απόγευμα. Ο εργοστασιάρχης αναγκάστηκε να υποχωρήσει σε όλες τις διεκδικήσεις των απεργών και την περασμένη Πέμπτη η απεργία σταμάτησε παντού εκτός από το εργοστάσιο Παπανικολάου όπου οι εργάτες έχοντας δίκαιους λόγους για να διεκδικήσουν ακόμα περισσότερα, συνεχίζουν να μην εργάζονται, αφού αυτός ο εργοστασιάρχης δεν δέχθηκε τα αιτήματά τους.

Μια ακόμα ανταπόκριση του Γιάννη Μαγκανάρα που δημοσιεύτηκε στο «Les Temps Nouveaux», στις 22 Μαΐου 1897:

Πάτρα. Έχω κιόλας βγει από την φυλακή. Η χώρα μας βρίσκεται σε πλήρη αναβρασμό. Ο βασιλιάς της Ελλάδος, καθώς και ο διάδοχος και επικεφαλής του στρατού, μαζί με όλη την βασιλική οικογένεια, είναι ολοφάνερο πως έχουν προδώσει την Ελλάδα, διατάζοντας την υποχώρηση του ελληνικού στρατού. Ο λαός που έχει πειστεί εντελώς γι' αυτή την προδοσία, ετοιμάζει μια εσωτερική επανάσταση που πιστεύω ότι θα εκραγεί σύντομα και οπωσδήποτε μετά την εκδίωξη των Τούρκων. Ο βασιλιάς για να υποχρεώσει τον λαό του να αποδεχθεί μια κυβέρνηση υπό το γυιό του Γεώργιο στην Κρήτη, οδήγησε σ' αυτήν τη αιματηρή κατάσταση στα σύνορα, όπου χιλιάδες Έλληνες έχουν σκοτωθεί. Φτωχοί λαοί! Είστε προορισμένοι να εξυπηρετείτε με το αίμα σας τα συμφέροντα και τις φιλοδοξίες των "εστεμμένων δολοφόνων".

Βίαια επεισόδια έχουν σημειωθεί εδώ, στην Αθήνα και στην Αχαΐα, όπου 2.000 περίπου χωρικοί εισέβαλαν βίαια στο γραφείο του επιθεωρητή των κτημάτων που ανήκουν στον διάδοχο, έσπασαν ό,τι βρήκαν μπροστά τους και έσκισαν όλα τα έγγραφα. Στην Αθήνα, όπως και εδώ, τα πλήθη έκαναν πορεία στους κεντρικούς δρόμους: "Κάτω ο Βασιλιάς! Κάτω οι προδότες! Ζήτω η δημοκρατία!". Στην διάρκεια της λειτουργίας στις εκκλησίες την στιγμή που οι παπάδες προφέρουν το όνομα του βασιλιά και των πριγκίπων ακούγονται κραυγές διαμαρτυρίας. Ι. Μαγκανάρας.

Και μια ακόμα ανταπόκριση του Δημήτρη Καραμπίλια στο «Les Temps Nouveaux», λίγο μετά την καταδίκη των αναρχικών της Πάτρας: «Πάτρα. Η δίκη των συντρόφων που κατηγορούνται έγινε την περασμένη εβδομάδα και ο Γ. Μαγκανάρας καταδικάστηκε σε πέντε μήνες φυλάκιση, ο Ευγ. Μαρκαντωνάτος σε δύο μήνες και οι σύντροφοι Αντ. Σούφας, Παν. Τσεκούρας και Δημ. Αρνέλλος σε ένα χρόνο φυλάκιση. Επιπλέον θα παραμείνουν υπό την επίβλεψη της αστυνομίας για ένα χρόνο. Η κατηγορία που τους απευθύνθηκε ήταν απείθεια κατά των νόμων και επίθεση κατά της καθεστηκυίας τάξεως μέσα από την εφημερίδα "Επί τα Πρόσω". Η εφημερίδα μας θα ξαναεμφανιστεί σε λίγο καιρό. Δ.Κ.».

Σημειώσεις

8. Αλλού αναφέρεται ως Γ. Κατσαφάδος ή και Κατσαφάδης.

9. Ο Γιάννης Φούντας στο "Αναρχικό Λεξικό" αναφέρει ότι το κείμενο αυτό του Γιάννη Μαγκανάρα φανερώνει την επιρροή της σκέψης του Γάλλου αναρχικού διανοούμενου Σεμπαστιάν Φορ (Sebastian Faure) στον συγγραφέα του.

10. Από το Συνέδριο έγινε προσπάθεια να αποκλειστούν αναρχικοί και επαναστάτες συνδικαλιστές σύνεδροι και χαρακτηρίστηκε από αναστάτωση, σκληρές αντεγκλήσεις και ολοκληρωτικό χάος, εξαιτίας των διαμαχών μεταξύ φατριών και εθνικών αντιπροσωπειών.

11. Ο Ferdinand Domela Nieuwenhuis (31 Δεκέμβρη 1846 – 18 Νοέμβρη 1919) ήταν Ολλανδός αγωνιστής, που αρχικά ήταν περιοδεύων κήρυκας της Ευαγγελικής Εκκλησίας, αλλά μετακινήθηκε σε πολιτικές ιδέες και δράση και έγινε σοσιαλιστής. Υπηρέτησε στο Κοινοβούλιο το διάστημα 1888-1891, οπότε άρχισε να μετακινείται σε όλο και πιο αναρχικές θέσεις.

12. Σύμφωνα με τον Μιχάλη Δημητρίου (χωρίς, όμως, να έχει επιβεβαιωθεί) την ίδια εποχή, εκτός από την ομάδα της «Επί τα Πρόσω», υπήρχαν και μερικοί άλλοι αναρχικοί εργάτες, κυρίως αναρχοσυνδικαλιστικών τάσεων, οι οποίοι δεν αναμίχθηκαν, ούτε με την «Επί τα Πρόσω» ούτε με την κίνηση του «Αρμαγεδώνα». Ήσαν κυρίως τσιγαράδες και ξυλεργάτες, οι οποίοι δραστηριοποιήθηκαν έντονα κατά τη διάρκεια της ιδιαίτερα μαχητικής απεργίας των εργατών σταφιδοκιβωτίων, τον Αύγουστο του 1896.

****Από το Τρίτο Κεφάλαιο με τίτλο "Η 'Επί τα Πρόσω' της Πάτρας" του βιβλίου "Ο Ήλιος της Αναρχίας ανέτειλε - Για μια ιστορία του αναρχικού κινήματος στον 'ελλαδικό' χώρο", εκδόσεις Κουρσάλ, Ιούνης 2017.***

Συνεχίζεται

κοινωνικοί αγώνες αναρχική ιστορία αναρχικό κίνημα επαναστατικό κίνημα "Επί τα Πρόσω" Πάτρα